

ספרי' — אוצר הספרים — לויבאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן

מליובאוויטש

עקב

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כט

(תרגום הפשו)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושמונה לבריאה

לעילוי נשמת

הרבנית מרת לאה בת ר' אברהם אבלי ע"ה רייטשיק

אשת שדי"ר כ"ק רבותינו נשיאינו

הרה"ח הרה"ת ר' מנחם שמואל דוד הלוי ע"ה

ב"ר שמעון הלוי הי"ד רייטשיק

נלב"ע ביום כ"ד מנחם-אב ה'תשס"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

נדפס ע"י

אנ"ש דלאס-אנדזעלעס, קאליפארניע

שיחיו

*

IN HONOR OF OUR DEAR SON

Ariel Yosef 'שיח' Bastomski

On the occasion of his Bar Mitzvah,

21 Menachem-Av, 5768

AND IN HONOR OF HIS BROTHERS AND SISTERS שיחיו

DEDICATED BY THEIR PARENTS

Mr. & Mrs. Asher and Sharon שיחיו

Bastomski

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחות הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלימה".

מעייני חיי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני הקהלות קהילות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט ניגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים ה'תנש"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

א. "לחת" – כתיב חסר

בפרשתנו¹, כאשר משה רבינו מספר כיצד עלה לקבל את הלוחות מהקדוש-ברוך-הוא, מופיע מספר פעמים הביטוי "לוחות האבנים", "לוחות הברית", ורש"י מצטט את המילה "לחת", ומפרש: לחת כתיב, שתיהם שוות².

רש"י אינו מציין מאיזה מפסוק הוא מצטט בפירושו את המילה "לחת", אך מהמקום שבו קבע רש"י את הפירוש – בין פירושו לפסוק ט' לבין פסוק י"ח – מובן, שפירושו הוא על המילה "לחת" הכתובה בין שני פסוקים אלו,

וכיון שבין פסוקים אלו מוזכרת מילה זו מספר פעמים – בפסוק י' "ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים כתובים...", בפסוק יא "ויהי מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נתן ה' אלי את שני לוחות האבנים לוחות הברית", בפסוק טו "ואפן וארד מן ההר... ושני לוחות הברית על שתי ידי", בפסוק יז "ואתפש בשני הלחת ואשלכם... ואשברם לעיניכם" – יש לומר, שרש"י מתכוון לאחד מפסוקים אלו, או למילה "לוחות" הכתובה בכתיב חסר בכל הפסוקים הללו³,

אך מכך מובן שאין כוונתו לשתי הפעמים שבהן מופיעה המילה "לוחות" בכתיב חסר בתחילת פסוק ט: "בעלתי ההרה לקחת לוחות האבנים לוחות הברית...", כי את פירושו על המילה "לוחות" אומר רש"י לאחד פירושו למילים "ואשב בהר" הכתובות מאוחר יותר בפסוק ט.

יש להבין: הפירוש, שמהכתיב החסר של המילה "לחת" לומדים ש"שתיהן שוות", כבר נאמר על ידי רש"י לפני כן, בפרשת תשא, על הפסוק⁴ "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר

סיני שני לוחות העדת לחת אבן" – "לחת כתיב, שהיו שתיהן שוות"⁵. אך כיון שהפירוש הקודם נאמר פרשות רבות בתורה לפני כן, יותר משני חומשים, לכן חוזר רש"י על פירוש זה שוב בפרשתנו⁶, כפי שאנו מוצאים מספר פעמים שהוא נוהג כך בפירושו.

אך אין מובן, מדוע מפרש זאת רש"י על אחד מן (או כל) הפסוקים (י, יא, טו, יז) ולא מיד במקום שבו מופיעה המילה "לוחות" בכתיב חסר בפעם הראשונה, בפסוק ט?

אין לומר שרש"י מפרש זאת דוקא בפסוק יא⁷ (או יז), אשר שם חסרות במילה "לחת" שתי הואוים⁸, גם הואו שלאחר הלמ"ד – ולא בפסוק ט', או י', ששם כתובה המילה "לוחות" עם וא"ו לאחר הלמ"ד, כילתוכן הפירוש "לחת" כתיב ששתיהם שוות" חשובה רק הואו שלאחר החי"ת, שכאשר היא חסרה, הופכת המילה "לחת" מלשון רבים ללשון יחיד, ואילו הואו שלאחר הלמ"ד אינה משנה בענין זה – גם כאשר המילה "לוחות" מופיעה בכתיב שבו חסרה הואו רק לאחר החי"ת, אפשר ללמוד ששתיהם שוות⁹.

ב. מדוע לא לפני כן?

יותר מכך: אם רש"י צריך לחזור על פירושו, שכבר מופיע בפרשת תשא, לאחר הפסקה ארוכה בין חומש שמות לחומש דברים – הוא היה צריך להקדים ולעשות זאת לא בפרשתנו, פרשת עקב, אלא בפרשת

5) ובתנחומא תשא טו, א"ר חנינא לחת כתיב לא זה גדול מזה. ועד"ו בשמיר"ר פמ"א, ו (ר' חנינא – כבתנחומא פרשתנו שם).

6) משא"כ בפ' תשא לאח"ז – לב, טו"ט. ועד"ו שם לר, א"ד; שם, כח"ט (בנוגע לוחות השניות).

7) כ"ה גם במשכיל לדוד לפרש"י – ראה לקמן הערה 14.

8) בדפוסים וכת"י דפרש"י זה (ועד"ו בפרש"י תשא) – שינויים בהד"ה דפרש"י זה: בדפוס ראשון ושני (ועד"ו) ובכמה כת"י (שתח"י), הד"ה דפרש"י הוא "לוחות" (מלא ב' ווי"ן), בכמה כת"י (שתח"י) ודפוסים הד"ה הוא "לוחות", ובדפוסים הנפוצים – "לחת"; וכן יש שינויים בפנים פירושו: בדפוס א' (ועד"ו) וכמה כת"י, "לוחות כתיב", בדפוס שני וכמה כת"י, "לחת כתיב" (כבדפוסים הנפוצים).

9) וכמ"ש בס' זכרון כאן (ובפ' תשא ועד"ו).

1) ט, ו אילך.
2) בתנחומא פרשתנו י"ד "אמר רבי חנינא לחת כתיב שלא היו גדולים זה מזה אלא שניהם שוין והיתה פסולה שניהם כאחד". אמנם שם הוא בנוגע תיבת לוח הנאמרת להלן בלוחות שניות (י, א). ועד"ו מ"ש במדרש לק"ט שם "לוחות שיהו שניהם שוין" – קאי בלוחות שניות. וראה להלן סעיף ט' והערה 52; 54.
3) ואפילו תיבה זו שבפסוק יז. ואף ששם כתיב "ולחת", י"ל דלא איכפול ל"ל לרש"י מכיון שאינה מיסוד התיבה.
4) לא, יח.

... באַקומט אַ איד (במקום זמן זה) די גרעסטע כחות און ער האָט אויך דעם גרעסטן זכות און אחריות צו בעטן און שרייען צו דעם אויבערשטן: „עד מתי“!?!...
* * *

וויבאַלד אַז מ'האָט שוין פאַרענדיקט אַלע ענינים פון „מעשינו ועבודתינו“⁵, ובמילא שרייעט מען און מ'מאָנט „עד מתי“ (כמדובר לעיל) – שטעלט זיך גלייך די שטורעם־דיקע פראַגע: וויבאַלד אַז מען האָט שוין אָפּגעטאַן אַלע ענינים – איז ווי קומט עס, אַז משיח צדקנו איז נאָך ניט געקומען!?!...
* * *

(משיחות ש"פ עקב, כ"ג מנחם־אב, מבה"ח אלול תנש"א)

(5) ראה תניא רפ"ז.

ענין שהזמן גרמא – הגאולה האמיתית והשלמה, כמדובר כמה פעמים ובפרט לאחרונה, דמכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא"¹, וע"פ כל הסימנים הרי "הנה זה (משיח) בא"². לכן עסוקים תמיד במחשבה ודיבור (האלט מען אין איין טראכטן און ריידן) אודות הגאולה, ומחפשים לקשר את כל הענינים זמן זה עם הגאולה – והעבודה דבני היא למחר את הגאולה.

...מדובר כמ"פ. שכ"ק מו"ח אדמו"ר העיד והודיע, שכבר גמרו את כל הענינים, וגמרו גם "לצחצח את הכפתורים", והדבר היחיד שנשאר הוא – "התנועה אחת" של הקב"ה, שיוציא את בני ישראל מהגלות ויביאם אל ארץ הקודש... ולכן מבקשים וצועקים יהודים עוד הפעם ועוד הפעם – ועכשיו עוד יותר בתוקף מבזמן העבר – "עד מתי"?!...
* * *

...יש בכוחו של יהודי לעורר עצמו ולעורר יהודים אחרים, ובעיקר לעורר כביכול את הקב"ה – ש"בואו ונחשוב חשבונו של עולם"³. לפי כל החשבונות (שהקב"ה הראה בתורתו ובהניסים שהוא עושה בעולם) ה" צריך הקב"ה כבר מזמן להביא את הגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו (כניל), ובפרט בשנה זו, שלפי כל החשבונות הסימנים היא ה"שנה שמלך המשיח נגלה בו" (כמדובר כמה פעמים בחדשים האחרונים),
* * *

...מקבל יהודי (במקום זמן זה) את הכוחות הגדולים ביותר וגם את הזכות והאחריות הגדולה ביותר לבקש ולצעוק להקב"ה: "עד מתי"?!...
* * *

כיון שכבר סיימנו את כל הענינים ד"מעשינו ועבודתינו"⁵, ובמילא צועקים ותובעים "עד מתי" (כמדובר לעיל) – נשאלת מיד השאלה הרעשנית (די שטורעמדיקע שאלה): כיון שכבר סיימנו את כל הענינים – כיצד יתכן, אם כן, שמשיח צדקנו עדיין לא בא?!...
* * *

ואתחנן¹⁰, שגם שם נאמר, לאחר עשרת הדברות, "לחת" בכתוב חסר וא"ו: "ויכתבם על שני לוחות אבנים ויתנם אלי".

ולאמיתו של דבר מתעוררת אותה תמיהה אף לגבי פירוש רש"י בפעם הראשונה בחומש שמות – בפרשת תשא: גם שם אין זו הפעם הראשונה שבה כתובה המילה "לחת" בכתוב חסר, אלא כך נאמר כבר לפני כן, בפרשת משפטים¹¹: "ואתנה לך את לוחות האבן...". והמילה "לחת" מופיעה בכתוב חסר (בלי שתי ואו"ם), בדיקו כבפרשת תשא. ואם כך, מדוע אין רש"י מפרש זאת בפרשת משפטים, ששם כתובה המילה "לחת" בפעם הראשונה בכתוב חסר, אלא הוא משתהה עד פרשת תשא¹²?

ג. מדוע משנה התורה את הכתיב דוקא כאן?

בפשטות, ניתן היה להשיב על כך לפי הכלל הידוע¹³, שהענין של כתיב מלא וחסר כשלעצמו איננו מעורר קושי בפשוטו של מקרא, אשר רש"י מוכרח להסבירו, כפי שמוזן מכך שבדרך כלל אין רש"י מבאר כתיב מלא או חסר בתורה. בכל זאת, בפרשתנו מבאר זאת רש"י, מפני שבאותו פסוק (יא) משנה התורה בזה אחר זה את הכתיב: "את שני לוחות האבנים לוחות הברית" – בתחילה כתיב חסר לגמרי, ומיד לאחר מכן כתיב מלא, בוא"ו השני. לכן מפרש רש"י, שכוננת התורה היא להדגיש בכך את החסר: "לחת כתיב ששתיהם שוות"¹⁴.

(10) ה, יט.

(11) כד, יב.

(12) לכאורה יש לומר שהדיוק והקושי בהפסוק (בפ' תשא ובפרשתנו) הוא לא (רק) "לחת" חסר כשלעצמו כ"א (גם) – לפי שיש סתירה בהכתוב דנאמר, "שני" ואח"כ "לחת" דמשמע אחד (כמ"ש בדבק טוב (ועוד) בפ' תשא (שם), משא"כ בפ' משפטים שלא נאמר, "שני" כ"א, ואתנה לך את לוחות האבן" (וגם אין ידוע מפסוקים לפני דהוי שני לוחות) לכן לא פרש"י כלום (ולכן לא פירשו גם כאן בפסוק ט, דלא נאמר שם שני לוחות).

אבל מזה שרש"י בתשא וכן בפרשתנו לא העתיק בהדי"ה שני לוחות, כ"א "לחת" לבד, משמע, שבא לפרש "לחת חסר" כשלעצמו (ובפרט בפרשתנו דנאמר בפסוק ט "לוחות האבנים" – לא שידך לתרין כן).

(13) ראה גו"א לפרש"י בראשית א, יד. וראה גם משכיל לדוד כאן (ובכ"מ). וכ"ה בכמה מפרשי רש"י. וראה כללי רש"י (קה"ת תש"מ) פי"ג (בהוצאת תנש"א – פי"ד). וש"נ. (14) גם במשכיל לדוד כתב שכוננת רש"י ל"לחת"

לפיכך אין רש"י מבאר זאת בפסוק ט בפרשתנו, בעלותי ההרה לקחת לוחות האבנים לוחות הברית", מפני שבפסוק זה מופיעה המילה "לוחות" בשתי הפעמים בכתוב חסר. וכן אין מבאר זאת לפני כן, בפרשת ואתחנן, ששם נאמר, "ואכתבם על שני לוחות אבנים", ובפרשת משפטים, לפני פרשת תשא – כיון שבמקומות אלו כתובה מילה זו פעם אחת בלבד, ואין שינויים באותו פסוק.

אך אין די בהסבר זה, כי:

(א) בפרשת תשא, אמנם מופיעה המילה פעמיים באותו פסוק, "לוחות העדות לוחות אבן", אך בשתי הפעמים היא כתובה בכתוב חסר, ואין שינויים בפסוק זה לשם הדגשה – ובכל זאת רש"י מפרש שם ענין זה.

(ב) בכל אופן, ניתן לשאול שאלה זו בפרשתנו לגבי הפסוקים עצמם: מדוע התורה משנה ורומזת לענין של "שתיהם שוות" דוקא בפסוק המאוחר יותר (יא), ולא בפסוק המוקדם יותר (ט), שבו מופיעה אותה מילה פעמיים?

ולפי זה מובן, שאין לתרין שאלות אלו בכך שיש שיטות שונות במסורה של כתיב חסר ויתר¹⁵, כלומר¹⁶, שלפי דעת רש"י המסורה בפרשת תשא היא באופן, שפעם אחת מופיעה המילה "לוחות" בכתוב מלא, ופעם אחרת בכתוב חסר – "לחת", שלא¹⁷ כמסורה שלפנינו¹⁸. ובפרשתנו, שוב, שיטת רש"י היא, שלפני המילים "ואשב בהר" כתובה פעמיים המילה "לחת" בכתוב חסר

– כ"י¹⁹ בכל זאת תישאר השאלה על הפסוק

שבפסוק יא. אבל – מפני שהפסוק מיותר (ונד"ו פי' בפ' תשא). אבל צע"ק לומר, דיתור כל הפסוק בא רק לדרשא על תיבת "לחת". ואכ"מ.
(15) ראה לדוגמא מנחת שי ח"ש כה, ו (וש"נ). תרומה כה, כב. בלק כג, ט. ועוד.
(16) ובפרט דאנן לא בקי"אן בחסרות ויתרות – קדושין ל, סע"א. וכ"ה ברמ"א א"ח סקמ"ג ס"ד. וראה נ"כ שם.
(17) ועי' פרש"י ח"ש ותרומה שם*; דברים (א, יג) – שהוא לא כמסורה שלנו (ראה מנחת שי שם).
(18) וכ"ה (כלפנינו) גם במסורה ובמנחת שי תשא שם.
(19) נוסף על העיקר שדוחק גדול לומר כן (מבלי כל מקור), מכיון שברש"י אין רמז ע"י. ובפרט שבמסורה

(*) ונד"ו בפ' נשא ז, א. בלתי כתיב"ל גני' דפוס ראשון. שני וכמה כתי' רש"י (שנת"ח). ועי' פירוש הריב"א וצידה לדרך בפרש"י. וראה מנחת שי שם.

הוספה

בשורת הגאולה

לה.

ענין שהזמן גרמא – די גאולה האמיתית והשלימה, כמדובר כמ"פ ובפרט לאחרונה, וויבאלד אַז „אחכה לו בכל יום שיבוא", און לויט אַלע סימנים איז „הנה זה (משיח) בא", דעריבער האַלט מען אין איין טראַכטן און רעדן וועגן דער גאולה, און מ'זוכט צו פאַרבינדן אַלע ענינים פון דעם זמן מיט דער גאולה, און די עבודה פון אידן איז צו ממחר זיין די גאולה.

... מדובר כמ"פ, אַז כ"ק מו"ח אדמו"ר האַט מעיד געווען און מודיע געווען, אַז מ'האָט שוין פאַרענדיקט אַלע ענינים, פאַרענדיקט אויך דעם „צופוצן די קנעפלעך", און די איינציקע זאַך וואָס איז געבליבן איז – די תנועה אחת פון דעם אויבערשטן ער זאָל אַרױסנעמען אידן פון גלות און זײ ברענגען אין ארץ הקודש... און דעריבער בעטן און שרייען אידן נאַכאַמאָל און ווידעראַמאָל – און איצטער נאַכמער בתוקף ווי אַמאָל – „עד מתי"!!...

... אַ איד האַט בכח צו מעורר זיין זיך און מעורר זיין אַנדערע אידן, און בעיקר מעורר זיין כביכול דעם אויבערשטן – אַז „בוא ונחשוב חשבוננו של עולם": לויט אַלע חשבונות (וואָס דער אויבערשטער האַט אָנגעוויזן בתורתו און אין די נסים וואָס ער מאַכט אין דער וועלט) האַט דער אויבערשטער שוין פון לאַנג געדאַרפט ברענגען די גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקו (כנ"ל), ובפרט בשנה זו, וואָס לויט אַלע חשבונות וסימנים איז דאָס די „שנה שמלך המשיח נגלה בו" (כמדובר כמ"פ בחדשים האחרונים),

- (1) נוסח „אני מאמין" הנדפס בסידורים וכו'. וראה לקריש חכ"ג ע' 394.
- (2) שה"ש ב, חבשהשיר עה"פ.
- (3) ל' חזיל – כ"ב עח, ב.
- (4) יליש ישע"י רמו תצט.

ה. כאשר הכתיב אינו מתאים למשמעות

ויש לומר, שההסבר לכך הוא לפי תוספת הסבר לכלל שהובא לעיל, בתחילת סעיף ג, שהענין של חסר ויתר כשלעצמו אינו מהווה קושי בפשוטו של מקרא, אשר רש"י מוכרח להסבירו לבן חמש למקרא²⁵, אלא – כאשר יש קושי אחר בפשוטו של מקרא, אשר ניתן ליישבו לפי ההסבר לגבי החסר והיתר, שאז מבאר זאת רש"י²⁶.

כלל זה הוא רק במקרה שבו אין קושי וסתירה לגבי החסר או היתר עצמו, ומתעוררת רק שאלה לגבי ההסבר לחסר או ליתר. אך כאשר לפי משמעות הפסוקים צריכה היתה המילה להיכתב דוקא בכתיב מלא, ולא בכתיב חסר, או להיפך – אז מבאר זאת רש"י.

הטעם לכך הוא: השינויים בכתיב, מלא וחסר, אינם כענין נפרד בתורה, שאינו קשור להבנת „פשוטו של מקרא", אשר רק בשעת הצורך נעזר רש"י בכתיב חסר ויתר כדי ליישב ענין כלשהו בפשוטו של מקרא, כפי שהוא משתמש ב„אגדה המיישבת דברי המקרא"²⁷.

גם בפשוטו של מקרא מובן, שכתוב מלא או חסר של מילה בתורה אינו פרט רק באופן הכתיבה של מילה זו, אלא יש לכך משמעות לגבי תוכן הכתוב²⁸. כלומר, ההבדלים של מלא או חסר וכדומה, מצביעים על שינויים במשמעות המילה או הפסוק.

אלא, שההסבר והטעם, שבו מתבטא החסר או המלא, אינו ענין שיש ללמוד בפשוטו של מקרא, אלא הוא שייך לדרכים אחרות של לימוד התורה.

(25) ונ"ד הענין ד„ניקוד" על תיבות, שאין מוכרח לפרשו בפשטי"מ – ראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 120 ואילך. ס' כללי רש"י שם פ"ג (בסופו) (בהוצאת תנש"א – פ"ד את 11 ואילך).

(26) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 85. ובכ"מ.

(27) בל' רש"י בראשית ג, ח.

(28) ובפרט בימימה ש„לא היו הנקודות .. כתובים", דה„חומשי' שלהם היו כתקון ס"ת ממש בלי נקודות כו" (ל' אדה"ו בהל' ת"ת שלו פ"א ס"א ובקרי"א שם סק"ב). וראה פרישה י"ד סעי' סק"ז. לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 459 והערה 110, הרי נוגע עוד יותר הענין דחסר ומלא להבנת התיבות.

עצמו, כדלעיל – מדוע התורה משנה את הכתיב דוקא בפסוק יא, וכך גם לגבי פרשת תשא, כדי להדגיש ש„לחת חסר כתיב ששתיהם שוות", ולא לפני כן, בפסוק ט, ששם מופיע אותו ניסוח „לוחת האבנים לוחת הברית".

ד. הבדלים בלשון רש"י

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר דיוק בדברי רש"י בפירושו על התורה בענין חסר (ויתר), אשר בענין זה אנו מוצאים התבטאויות שונות בדברי רש"י:

לפעמים אומר רש"י „חסר וי"ו"²⁰, „חסר כתיב"²¹ וכדומה²², ובמקומות אחרים מציין רש"י רק את המילה כפי שהיא כתובה בפסוק, ואינו מדגיש „חסר וי"ו" או „חסר כתיב" וכדומה²³, כפי שהוא אומר בפרשתו²⁴: „לחת כתיב".

וכיון שלשוננו של רש"י מודוייקת ביותר, מובן שאף הבדלים אלו בדבריו מודוייקים ביותר, ויש להם משמעות. במיוחד, שאלה הם שינויים שאנו מוצאים במקומות רבים בפירוש רש"י על התורה, לעתים באופן הראשון, ולעתים באופן השני.

ומנחת שי שאסף מכ"כ ספרים ונוסחאות לא הביא שינויים בפ' תשא (וכבהערה הקודמת).

(20) בראשית א, יד. שם, כת. ח"ש כג, טו. שמות ג, טו. משפטים כג, ב (חסר י'. וראה שם לפניו: על ריב על רב). אמור כג, מ. נשא ו, יט (חסר יוד). שלח טו, כד (חסר א'). דברים א, יג.

(21) ח"ש כג, י (כתיב חסר). כה, ו. בלק כב, ה.

(22) נח ט, יב; נכתב חסר; תולדות כה, כד (וישב לה, כו); חסר (סתם); ויקהל לה, כו; נחסרה אות כו' (אלא שמסיום ג"כ „והנשאם כתיב" – כבמקומות שבהערה הבאה).

(23) בראשית א, כא, ו, ב. נח ה, כא. לך יד, יד. וירא יח, א, יט, א, ח"ש כד, לט. תשא לא, יח. (נשא ו, א**).

דברים ב, לג. ואתחננו ו, ט.

(24) ובפ' תשא (אבל להעיר, שבא' מכת"י רש"י [שתח"י] תשא שם: „חסר כתיב").

(* משא"כ בפרש"י ח"ש, תרומה ודברים שם (ועוד) – הרי מפורש כן בפרש"י (וראה קושיות המפורשים שם. וי"ל ע"פ מנחת ש"פ בלק שם ואכ"ס).

(* כ"ה בדפוס ראשון (כלכותו כתיב). ועוד. וראה לקו"ש חכ"ט ע"ג 59 בהדפוס הערה 3.

** ראה לעיל שהי"ג להערה 17.

האבנים לוחת הברית – אלא דוקא) כפי שניתנו בידי משה לתתם לישראל. (שגם) כאשר נתן אותם הקב"ה למשה, הם היו נעלים ביותר – דבר של "אלקים" – ("כתובים באצבע אלקים" וכדומה) – ולא כמציאותם של הנבראים.

יא. מעלת הלוחות – בגשמיותם

לפי זה יש לבאר ענין נוסף (ב"ינה של תורה", לפחות): המילה "לחת" המופיעה בכתובים חסר בפסוק יא נאמרת בקשר לאבנים, "לחת האבנים". המילה לוחות המופיעה לאחר מכן בכתובים מלא, נאמרת בקשר לברית – "לחות הברית".

לכאורה, מעלת הלוחות בכך שניתנו מהקדוש ברוך הוא ושהם "כתובים באצבע אלקים", היא בעיקר מפני היותם "לחות הברית אשר כרת ה' עמכם"⁶⁰, הברית בין הקדוש-

ברוך הוא לישראל, ולא בהיותם "אבנים" גשמיות. ואם כך, צריך היה, לכאורה, להיכתב בפסוק יא, להיפך: "לחות האבנים" בכתובים מלא, ו"לחת הברית" בכתובים חסר – "לחת כתיב ששתיהם שוות", כדי להדגיש לגבי לוחות הברית את מעלת היותם מ"אלקים".

אלא, לפי האמור לעיל מובן הדבר, כי הדגש העיקרי כאן אינו על המשמעות הרוחנית, שלוחות הברית הם ענין אלקי, אלא על כך שגם הגשמיות של הלוחות, היותם "לחת האבנים", שבכך היתה השבירה, "ואשרם לעיניכם" – היא ענין אלקי, עד כדי כך ש"שתיהם שוות" –

עד אשר היו בכך שני ניגודים: שתיהם שוות, למרות שלוח אחד היו כתובות הרבה יותר אותיות ומילים מאשר בלוח השני, ובאותו גודל – אף-על-פי-כן "שתיהם שוות".

(משיחות ש"פ עקב וש"פ ראה תשמ"ג)

לזכות

כ"ק אדוננו מזרנו ורבינו מלך המשיח

ויהי ר' שעי קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מזרנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

ולכן, כאשר לפי משמעות הפסוק צריכה היתה המילה להיכתב דוקא בכתובים מלא והיא כתובה בכתובים חסר – כי לפי משמעות הפסוק אין צריך להיות שם חסרון – צריך רש"י ליישב את הקושי, של בן החמש למקרא, מדוע כתובה המילה בכתובים "חסר".

ו. כתיב חסר במקומות שאין בהם חסרון

להלן מספר דוגמאות לכך:

א) בפעם הראשונה שבה מפרש רש"י את ענין ה"חסר"²⁹ – "יהי מארת ברקיע השמים..." – "אומר רש"י "חסר וי"ו כתיב, על שהוא יום מארה...":

משמעות פסוקים אלו (העוסקים בבריאת הקב"ה בששת ימי בראשית) היא, לציין את מעלתם של הדברים שברא הקב"ה. כזו במיוחד היא המשמעות של בריאת המאורות, כפי שמסיימת שם התורה³⁰ (ובכלל מעשה בראשית³¹) בכיטוי "וירא אלקים כי טוב"³². ואם כך, צריכה היתה המילה "מאורות" להיכתב בכתובים מלא, ולפחות בוא"ו אחת, כבפסוק הבא, כדי להדגיש³³ את השלמות שבכך³⁴.

ב) בפרשת נח³⁵, לאחר המבול, כאשר התורה אומרת "וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה'

(29) בראשית א, יד.

(30) א, יח. וראה שם א, ד: וירא אלקים את האור כי טוב.

(31) א, י (בשייכות ליום ב'); יב; כא; כה.

(32) ועוד יותר – בסיום כל מעשה בראשית, נאמר (שם,

לא) "והנה טוב מאד".

(33) וראה באו"א – גו"א ומשכיל לדוד לפרש"י (א, יד).

(34) ואף שברביבי פעמים לא פירש רש"י חסר גם במעשה בראשית, וכמו "בקר" (א, ה) * דכתיב חסר, הרי מובן דגם כאשר מפרש "חסר" לפי שסותר לתוכן התיבה או הכתוב וכיו"ב (כנ"ל בפנים) – היינו רק באם ע"פ דקדוק צ"ל מלא, וכמו "מאורות" ל' רבים (ראה משכיל לדוד שם ע"ד), משא"כ "בקר" וכיו"ב שנכתב במקרא תמיד חסר. ועד"ו יש לפרש בשאר הדוגמאות דלקמן בפנים ובהערת.

ולעיר מרש"י לך טו, ה, "כל בינך שבמקרא חסר וזה מלא". וזוהי מוכח, דכ"מ שפרש"י "חסר", אף ש"ל שפרש"י גם מחמת השינוי מן הרגיל – אין זה כל הטעם, דאל"כ – ה' כותב כן מפורש, וכבפ' לך שם.

(35) ה, כא.

(* ועד"ו "אלקים" בלא ר (א, א) שבכ"מ נכתב כן (נתן מובן הוא כאן ע"פ פרש"י שם "לברואותו במדת הדין"). וכו"ה בנתנו ל"תתו ובהו וחסר" (א, ב), דכן נכתב בכ"מ (ומתאים גם מצד תוכנו).

אל לבו לא אוסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעריו ולא אוסף עוד להכות..."/, מפרש רש"י: "מנעריו כתיב, משנבער לצאת ממעי אמו ניתן בו יצר הרע".

כיון שהתורה מציינת סיבה לכך ש"לא אוסף לקלל עוד" – "כי יצר לב האדם רע מנעריו", מדוע מופיע כתיב חסר, שמשמעותו חסרון, במילה "נעריו", כאילו "יצר לב האדם" אינו רע ממש "מנעריו", אלא מאוחר יותר – דבר שהוא בניגוד למשמעות הפסוק³⁶?

ג) כך אנו מוצאים בהמשך, בפרשת חיי שרה³⁷, על המילים "ועפרון ישב", שעל כך אומר רש"י "כתיב חסר, אותו היום..." – כי בהמשך הפסוקים מסופר על מעלתם של עפרון ובני חת, אשר עפרון הסכים למכור, ויותר מכך, לתת, את מערת המכפלה לאברהם למטרת קבורת שרה. ואם כך, מדוע³⁸ מופיעה בתורה בתחילת הסיפור על עפרון, המילה "ישב" בכתובים חסר, המצביע על חסרון אצלו³⁹?

ז. רש"י אינו מציין "חסר", כאשר אין משמעות של חסרון

לפי זה יובנו הבדלי הניסוח בפירוש רש"י, אשר לפעמים הוא אומר "חסר וי"ו", "חסר כתיב" וכדומה, ולפעמים אין הוא אומר זאת:

כאשר הכתיב החסר מבטא חסרון במשמעות המילה, או הענין, אז אומר רש"י "חסר כתיב" וכדומה.

אך כאשר הכתיב החסר אינו מבטא חסרון, אלא מביע משהו אחר, או הדגשה מסויימת בענין עצמו – אין רש"י אומר "חסר כתיב", כי אין כאן חסרון במפורש, אלא זוהי הדגשה של ההבדל במילה זו, הרומזת למשמעות מיוחדת.

ובדוגמאות שלעיל:

בפירוש הראשון על "יהי מארת" אומר רש"י

(36) ראה משכיל לדוד שם – באו"א.

(37) כג, י.

(38) וכן י"ל בעוד מקומות שרש"י מפרש "חסר",

ואכ"מ.

(39) ואף דלהלן שם (כג, טו) פרש"י חסרונו של עפרון – ה"ו חידוש בפ"ע שלמדין מהכתוב שם, ואין זה נוגע להתחלת הענין בנוגע לעפרון – שם מדובר בפשטות בנוגע למעלתו, ככפנים.

„חסר וי"ו כתיב, על שהוא יום מארה ליפול...“ יש חסרון במילה „מאורות“.

וכן בפסוק „ועפרון ישב“ אומר רש"י „כתיב חסר“ – כי הדבר מבטא חסרון בעפרון, בענין „ישב“ – „אותו היום מינהו שוטר עליהם מפני חשיבותו של אברהם שחיה צדיק לו, עלה לגדולה“. כלומר, התורה רומזת בכך, שלעפרון מצד עצמו היה „חסרון“, הוא לא נבדל בגדולה בין בני חת, אלא „מפני חשיבותו של אברהם שהיה צדיק לו, עלה לגדולה“ – רק אז התחיל הענין של „ישב“ אצלו.⁴⁰

לעומת זאת, בפרשת נח, על המילה „מנעריו“, אין רש"י אומר „חסר כתיב“ או „חסר וי"ו“ וכדומה, אלא „מנעריו כתיב משננער לצאת...“ כי כאן אין הדבר מבטא חסרון בענין „נעריו“, אלא להיפך – הדבר מוסיף במשמעות הפסוק, ומסביר לימוד זכות על האדם, שמשום שנייד „משננער לצאת ממעי אמו ניתן בו יצר הרע“, ולא רק מנעריו,⁴¹ ולכן מתחזק הטעם „לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, כי יצר לב האדם רע מנעריו“.

וכן במקומות רבים נוספים, שבהם אין רש"י אומר „חסר כתיב“, הרי זה מסיבה זו. לדוגמא: בפעם הראשונה בתורה (מספר פסוקים אחרי הפירוש על „מארת חסר ו' כתיב“) שבה מפרש רש"י את הענין של „חסר“, בלי לציין את המילה „חסר“:⁴²

על המילה „התנינים“,⁴³ מביא רש"י מדברי אגדה: „הוא לוייתן וכן זוגו שבראם זכר ונקבה, והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא, שאם יפרו וירבו לא יתקיים העולם בפניהם, התנינים כתיב“ – ואין הוא מציין „חסר כתיב“ – כי⁴⁴ הענין של „התנינים כתיב“ מפני ש„הרג

(40) ועד"ו הוא הנוסח ד „חסר“ בשאר המקומות שבהערה 20-22 – ראה לקו"ש חכ"ט ע' 58 ואילך.

(41) ראה ראי"ם וגו"א שם.

(42) ועד"ו הוא בשאר המקומות שבהערה 23, כבלקו"ש חכ"ט ע' 58 ואילך.

(43) בראשית א, כא.

(44) ועד"ו בפ' לך יד, יד „חניכו כתיב זה אליעזר שחנכו למצות כו"י, מעדיף רש"י לפרש שהכתוב בא להדגיש התנועה שבהענין (בנוגע לאליעזר), ולא ענין של „חסר“ בהתיבה (ובמספר האנשים שהלכו עם אברהם (שברוב עם הדרת גו') – ראה פרש"י שלאח"ו שם).

את הנקבה“ אינו מצביע על „חסרון“ בבריאתו של הקדוש-ברוך-הוא, אלא להיפך, על ידי כך הובטח קיום העולם, ואף לגבי הנקבה עצמה, הרי „מלחה לצדיקים לעתיד לבוא“.⁴⁵

ה. ביאור על „לחת“ רק כשמדגשת מעלה

לפי כל זה מובן בענייננו לגבי המילה „לחת“: כוונת רש"י איננה רק לפרש מדוע כתובה המילה „לחת“ בכתיב חסר, בדיוק כפי שאין הוא מבאר במקומות אחרים חסר ויתר.

רש"י מסביר ענינים אלו רק כאשר התורה מדגישה על ידי כך מעלה מיוחדת בדבר – וזאת רק בפרשת תשא ובפרשתנו.

לעומת זאת, במקומות הקודמים בתורה, הן בפרשת משפטים (לפני פרשת תשא), והן בפרשת ואתחנן (לפני פרשתנו, עקב), שבהם אין התורה מתכוונת להדגיש את מעלת הלוחות, אין רש"י מבאר את כתיבת המילה „לחת“ בכתיב חסר, כפי שיוסבר להלן.

ט. בפרשת תשא ובפרשתנו – תיאור מעלת הלוחות

בפרשת תשא⁴ נאמר „ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו... שני לחת העדת לחת אבן כתובים באצבע אלקיס“ – מעלתם העצומה של הלוחות.

וכך, ועוד יותר מכך, בפרשתנו⁴⁶: „ויתן ה' אלי את שני לוחת האבנים כתבים באצבע אלקים ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר מתוך האש...“, ובהמשך לכך נאמר⁴⁷ „ויהי מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נתן ה' אלי את שני לוחת האבנים לחות הברית“ – כל זאת כהמשך לנאמר⁴⁸ „ובחרב הקצפתם .. בעלתיו...“, וכהכנה לענין של⁴⁹ „ויאמר .. קום רד .. ואפן וארד מן ההר... ושני לוחת הברית על שתי ידי וארא והנה חטאתם... ואתפש בשני הלוחת ואשלכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם“.

(45) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 19 ואילך ובהערות שם.

(46) ט, י.

(47) שם, יא.

(48) שם, ח"ט.

(49) שם, יג; טריי.

כלומר, כוונת משה היא לתאר את מעלתם העצומה והנפלאה של הלוחות, ולהדגיש שעל אף זאת גרם חטאם של ישראל לשבירתם – „ואשברם לעיניכם“. ואם כך, בשני פסוקים אלו, לפחות, לא היתה צריכה המילה „לוחות“ להופיע בכתיב חסר, המצביעה על חסרון בהם, אלא מילה זו היתה צריכה להיכתב כאן בכתיב מלא.

על כך מפרש רש"י „לחת כתיב“ – אין כאן „חסר“, חסרון, בענין זה, אלא להיפך – הדבר בא להדגיש מעלה שהיתה בלוחות, „ששתיהם שוות“⁵⁰, עובדה המדגישה את קדושתם ואלקותם של הלוחות:

בנוסף לכך שבידי אדם קשה ביותר, ואף מן הנמנע הוא, לדייק⁵¹ ששני דברים יהיו שווים ממש בדיוק⁵², הרי יש חידוש בלוחות: על שני הלוחות היו כתובים עשרת הדברות, „חמש (ה)דברות (ה)כתובין על לוח אחד, וחמש (ה)כתובים על השני“⁵³, והרי בחמשת הדברות הראשונים היו⁵⁴ הרבה יותר מילים ואותיות מאשר בחמשת הדברות האחרונים – ואף על-פי-כן „ששתיהם שוות“, זו אינה גדולה מזו?

בפשוטם של דברים – הכתב וגודל האותיות על שני הלוחות היה זהה, ולא שבלוח הראשון היו המילים כתובות באותיות קטנות יותר, ובלוח השני – באותיות גדולות יותר. ולכאורה⁵⁵, כך גם הרווח שבין המילים

(50) ועפ"ו יש להמתיק החילוק בלשונו של רש"י בפ' תשא „ושהו שתיקן שוות“ ובפרשתנו „ששתיהם שוות“: בפ' תשא המדובר ע"ד הלוחות עצמן – ויתן אל משה .. שני לוחת .. אבן (ופ' עגל ושבירת הלוחות הבאה ע"ז – בא אח"כ בהפ' כענין בפ"ע), לכן מדגיש „ושהו שתיקן שוות“ בתינתן; משא"כ בפרשתנו שכל הענין ע"ד הלוחות היו רק כפרט בדברי התוכחה – שחטאם גרם שבירת הלוחות, ואין צורך להדגיש שהיו שוות לפני שבירתן, כותב רק „ששתיהם שוות“ ועוד י"ל. ואכ"מ.

(51) ראה יפ"ת לשמו"ר (ובעץ יוסף לתחומא) שבהע' 5.

(52) ואף שלדעת המדרש, כן ה' גם בלוחות שניות שעשה משה (כנ"ל הערה 2) – י"ל שלמדו שה' כן ממש בהם (תשא לד, א. פרשתנו י, א). מפסל לך שני לוחת אבנים כראשונים, ואין ה"נ שגם בזה ה' פלא. ואולי כ"ה גם לדעת רש"י (ראה גם פרש"י תשא שם). וראה סה"ש תש"ג ע' 123 ואילך ובהנסמן שם.

(53) פרש"י נשא ז, כג „מיסדו של ר' משה הדרשן“.

(54) ראה גם פרש"י שה"ש ד, ה.

(55) בלוחות הראשונות, שבה מדובר כאן (ועד"ו בלוחות האחרונות).

והאותיות היה זהה בשני הלוחות.⁵⁶

כן יש להעיר ולציין את הנס ש„כתובים משני עבריהם“, כפי שמפרש רש"י⁵⁷ „משני עבריהם היו האותיות נקראות ומעשה ניסים היה“.

וכך מתאימים הדברים למשמעות הפסוקים בהמשך, הבאים להדגיש את מעלת הלוחות שנתן הקב"ה למשה. ועל ידי כך להוסיף בחומרה של „דברי התוכחות“⁵⁸, אשר אמר להם משה, והזהיר „זכור אל תשכח... ובחרב הקצפתם...“⁵⁹ – גרימתם לשבירת הלוחות.

לעומת זאת, בפרשת ואתחנן לפני כן¹⁰, כאשר מופיעה המילה „לחת“ בכתיב חסר, תוכן הדברים שם הוא בענין של „את הדברים האלה דבר ה' את כל קהלכם... ויכתבם על שני לוחת אבנים ויתנם אלי“, אך אין מדובר שם על מעלתם המיוחדת של הלוחות. וכן בפרשת משפטים¹¹ „ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם“ – אין כאן הדגשה של מעלת הלוחות.

י. מעלת הלוחות – כאשר ניתנו לישראל

לפי זה מובן מדוע מדייק רש"י ומבאר דוקא את המילה „לחת“ הכתובה לאחד פסוק ט, ולא בשני הפעמים הקודמות שבהן כתובה המילה „לחת“ בתחילת פסוק ט „בעלתיה ההרה לקחת לוחת האבנים לוחת הברית“:

פסוקים י"א עוסקים בתיאור הלוחות כפי שניתנו למשה – „ויתן ה' אלי“, ויהי מקץ ארבעים יום... נתן ה' אלי... לעומת זאת, בפסוק ט מספר על עליית משה לקבל את הלוחות. כלומר, הלוחות כפי שהיו עדיין אצל הקדוש-ברוך-הוא.

הדיוק וההדגשה על מעלתם העצומה של הלוחות (כדי להוסיף חומרה לדברי התוכחה לישראל על שבירתם, אינם על הלוחות כפי שהיו אצל הקב"ה) – „בעלתיה ההרה לקחת לוחת

(56) ראה ביאור מהרי"פ לשמו"ר שם (נדפס בהוספות לשמו"ר – ווילנא).

(57) תשא לב, טו.

(58) ל' רש"י ר"פ דברים.

(59) פרשתנו ט, ז"ח.